

Csorba József:

Mérés és minősítés:
statisztika az információs társadalomban

1. A magyar információmenedzsment és a nemzetközi környezet
2. A mérés és minősítés gondjai, ill. újdonságai
  - 2.1 Az információ- és statisztikatudatosság fokozott igénye
  - 2.2 A hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer (KSH) gondjai
    - 2.2.1 A népszámlálás mint makrokommunikációs esemény
    - 2.2.2 A népszámlálás mint a rejtőzködő társadalom leleplezése

1. A magyar információmenedzsment és a nemzetközi környezet

Az informatika a legzavarosabb tudomány(közi)terület, a Vámos Tibor-féle kisgömböc-szemlélet alapján, az ismeretterjesztés csúcsummában, egy informatikai célszámában, amelyből most sem derül ki, hogy mi az informatika. Az ilyen szemléletet elfogadóknak, ill. az ilyen megközelítésnek nem is célja a definiálás, mert azt csak korlátozásnak tekinti. Ennélfogva szerepel benne a matematikai és a statisztikai információelmélet, a számítástudomány és -technika, a kibernetika, a szemiotika, a pszichológia és a kognitív tudomány hivatkozása: az informatika oktatásához adott definíció szerint az informatika az emberi kommunikáció és minden, ami ehhez kapcsolódik?!¹

Az adózás az információgazdaság legfontosabb témakörévé vált, amikor a bitadó (halogatása az internetes szolgáltatók megfontolt ellenállása) helyett a számítógépekre mint megfogható információtermékre kivethető adó került előtérbe, s a gyakorlati megvalósítás stádiumába. Az apropó a német minta működése után (január 1-től 30 eurós vagy 7.950 forintos adó terheli a számítógépeket) a francia kormány döntése, amennyiben a francia gyakorlatban januártól különadó kivetése következik minden olyan elektronikus termékre, „amelyeknek adat-, hang-, képrögzítésre alkalmas memóriája, mikrochipje van”, amivel 2 milliárd frank (közel 80 Md HUF) bevételt remélnek: ezzel együtt a videokazetták után 3,36, a CD-k után 4,43, a DVD-lemezek után 29,60 frankot fizettetnek.²

A mo-i információbrókeri tevékenységeket reprezentálja az állami és kormányzati támogatásokról szóló információk rendszerezésére, feldolgozására, közreadására szakosodott Gazella Kiadó Kft (az apropó a tulajdonosi szerkezet változása, a mérleg), amelynek hagyományos és elektronikus kiadványai a „Pénzforrás” pályázati forrásinformációk közreadásában (negyedéves, 5 ezer példányban), a „Forrás Express” a cégvezetők tájékoztatásában (havi, 2 ezer példány + 250 példány angol nyelven), a „www.forraskombinacio.hu” a vállalkozásfinanszírozás, eu-pályázat, önkormányzati támogatások tárgykörökben erős. Más típusú példa az első vidéki teletextes hírszolgáltató cég, a soproni Text 2000 Bt alakulása, amely az 1,8 milliárd háztartásba eljutó Magyar ATV-nek ad híryananyagot, s a térségből mintegy 10 M HUF értékű hirdetést/reklámot szervez.

A „kommunikációs és informatikai technológiák (KIT?!) a közoktatásban” című konferencia kapcsán készült reprezentatív felmérés (OECD-teszt) megdöbbentő adatokkal szolgál a magyar információtudatosságról, az elektronikus és az információs írásbeliségről (ami ma a világ vezető országaiban kulcstéma), amennyiben a 17 éves diákok 62%-a nem jár könyvtárba, ill. a könyvtárba járók 74%-a viszont nem használja az intézmények számítógépes készségeit. A diákok közel fele közepesre értékeli számítógépes tudását. Az eszközhasználati készségek alakulása a következőképpen néz ki.³

	hetente	havonta	néha
Információkeresés a neten	25,6%	9,2%	32,0%
Weboldal-készítés	2,6%	3,8%	15,2%
Szövegszerkesztés	36,1%	20,4%	24,8%
Táblázatkezelés	26,6%	18,1%	28,6%
E-mail	22,6%	13,3%	24,1%

A kormányzat és az államigazgatás információmenedzsmentje a vonatkozó információgyűjtési, feldolgozási, elemzési és tájékoztatási válsága miatt tulajdonképpen működésképtelen, amit napi események bizonytanak, de az EU-csatlakozás közeledtével már nemzetközi (sőt, világgraszoló) botrányok minősítenek. Az aktuális esemény a világon végigsöprő BSE-pánik, amivel kapcsolatban a nehézkes magyar reakciók eddig is számos gondot okoztak. Most viszont egyszerűen kiterjesztették ránk is a marhahúsexport-tilalmat, mert a magyar kormány (közelebről az FVM) nem adott folyamatos tájékoztatást a megelőző állategészségügyi intézkedésekről. Az

¹ természet világa'2000/2.ksz./iffti-

² mti/vg'2001,01.08.,p.3./iffti

³ mti/vg'2001,02.20.p.9./iffti-

állam makrokommunikációs válságát minősíti, hogy a főállatorvosi intézménytől az FVM-en és a KÜM-ön keresztül kellett volna információt és tájékoztatást adni a EU- és a WTO-központoknak, de az információérzékenység hiányában a közlés elakadt valahol?!⁴

Az informatikusok nemzedékeit három generációra osztják: az első generáció az 1960-1970-es években indult és jól-rosszul vette a rendszerváltozás előidézte modernizációs sokkot, a mai vezetők harmada kerül ki közülük. A második generáció a most 30-35 éveseké, akik 1993-1994-ben léptek színre és a középvezetők, specialisták meghatározó részét adják. A harmadik generáció az 1970-es második felében születettek, az ún. internet-generáció már egy más világ, összességében kevesebbet, szakterületenként sokkal többet tud a korábbi generációknál. Az elismerés felértékelődésével az átlagos jövedelmeket a következőképpen mérik számukra...⁵

	havi bruttó bér	bértartomány	pótlék
IT-menedzser	650E HUF	500E-960E HUF	autó+mobiltelefon
üzleti konzultáns	625E HUF	550E-750E HUF	autó+mobiltelefon
tech. konzultáns	525E HUF	350E-700E HUF	autó+mobiltelefon
konzultációs ig.	900E HUF	800E-1.400E HUF	autó+mobiltelefon
programigazgató	1.300E HUF	1.000E-1.400E HUF	autó+mobilt.+lakás+eü

A tudásmenedzsment konjunktúrája vezető angol szaktanácsadót vonzott mo-ra s a humán erőforrás tanácsadással foglalkozó magyar Inside Rt és a legnagyobb magyar informatikai tanácsadó AMM-mel közösen létrehozta a Knowledge Associates Central Europe-t. Amerikai tapasztalatok szerint az információ-, tudás-, intellektuális tőkemenedzsment termelékenység-növelő hatása 7-20% között mozog. Az információ-, ismeret- és tudástőke mérés és minősítése a számvitel immateriális javak minősítése, ill. a Kaplan-Norton elméletre épülő menedzsmenttechnika és BSC alapú, a pénzügyi adatokon kívül a működési folyamatokat, a vevői oldalt és humántőkét minősítő (benne az egyéni és szervezeti innovativitást, a tanulási és alkalmazkodási képességet, vagyis a szervezeti tudást, a felhalmozott tudást és a know-how-t) figyelembe vevő eljárások alapján történik. A legújabb megoldásokat az „intangible assets monitor” (Sveiby, K.E.), az „intellectual capital” (Edvinson-Malone), ill. a „knowledge associates know-net” módszertan jellemzi.⁶

Az iskolai informatizáció mo-on közepes eredményességű, a számítógéphasználat széles körű (ált. és középiskolák készsége 90-98%-os az adminisztrációban, könyvtári katalógusok digitalizálásában 40-69%, az iskolák 10-50%-a jelenik meg az interneten): a tanárok fele rendelkezik a számítógépes eszközhasználati készségekkel (ami az életkorral meredeken csökken). Az „informatikai megoldások” sokfélesége és széleskörűsége (!) nem előnyt, hanem kialakulatlanlanságot, elméleti tisztázatlanságokra épülő gyakorlati tehetetlenséget jelent: az OKI azon álláspontja, hogy az „informatika tantárgyként kezelése”, vagy a „számítógép hétköznapi munkaeszközként” kezelése alternatív megközelítéseket takar, teljes képtelenség.⁷

Az országos képzési jegyzék (nómenklatúra) átalakulása kicsit váratott magára (bár a nemzeti szakképzési intézet ezt vitatja), amennyiben már 10 éve zajlanak jelentős változások. A rövidesen kiadandó új képzési jegyzék (OKJ) már 150 szakmával lesz kevesebb (934-ről 787-re csökkenti a szakmák számát), és vagy 60 új szakmával több. Az EU-kompatibilis 2001-es OKJ 21 szakmacsoportot különít el. Az információs foglalkozások száma olyan szaporodásban van, hogy legkevesebb 30-féle foglalkozással jelenik meg az új munkakultúrában.⁸

⁴ mti/vg'2001,02.28.p.1,2,12./ifti-

⁵ számtech'2001/10.sz. p.17./ifti

⁶ mti/napi'2001,03.28.p.1,9./ifti-

⁷ compaq e-magazin'2001/3.sz. p.10,11,16,17./ifti-

⁸ mti/vg'2001,04.05.p.6./ifti-

2. A mérés és minősítés gondjai, ill. újdonságai

A munkaerőköltségek alakulása - többek között - a makro- és mikroszintű hatások (ösztönzők, ill. negatívumok) működése, a „munkaerőpiaci információáramlás” (ami nálunk roppant gyenge) függvénye, így nem is tudatosodhat, hogy a magyar munkaerőköltség mennyire torzult mára, amennyiben a munkajövedelem aránya 62,10% (miközben a velünk összevethető országokban 75% feletti), a munkáltató (tébé)hózzájárulása 34,80% (miközben a mintaországoké 20-22% körüli). Az ILO-ajánlás szerinti statisztikai munkaerőköltség (újra)minősítése is sokat segítene abban, hogy tisztán lássunk az 1996-1998 közötti változások információtartalmát illetően, amikor a munkajövedelem-arány 62,1-ről 64%-ra, a szociális költségek-arány 29,1-ről 25,5%-ra, az egyéb elemek-arány pedig 8,8-ról 10,5%-ra emelkedett. Miközben ezidő alatt éppen az információgazdaság ágazataiban emelkedett legjobban a munkaerőköltség (160-173%).⁹

A magyar információgazdaság, az IKT-szektor feltérképezésében a hivatalos statisztika megtette az első lépéseket, a szektor bruttó hozzáadott értéke (folyó áron) az 1997 603 Md HUF-ról 1998-ban 748 Md HUF-ra emelkedett, s abban a számítástechnika alágazat részesedése a következő volt:

	1997	1998
- bruttó hozzáadott érték	41 Md HUF	62 Md HUF
- az IKT-szektoron belüli aránya	7%	8%
- az exportárbevétel arányában	2%	2%
- a nettó árbevétel arányában	5%	6%
- a bruttó kibocsátás arányában	5%	6%
- a termelési költségek arányában	5%	6%

Rövidesen megjelenik az IKT-szektor mo-i szerepét bemutató „Az információs és kommunikációs technológiai szektor helyzete Mo-on” című KSH-kiadvány.¹⁰

A „generational accounting” mo-on a PM támogatásával készült társadalmi jövedelemelosztást vizsgáló tanulmányban jelenik meg. A korosztályi elszámolás a magyar társadalom eredendő igazságtalanságának (ti. a fiatalok és a jövő korosztályok kárára fogyasztás évtizedei) minősítése csak legújabbán került az érdeklődés homlokterébe. A Tárki számításai még nem terjedtek ki a befizetések, a (köz)teherherviselés, ill. a fogyasztás teljeskörűségére (ami a generációs igazságtalanságot világossá tehetné), s így a nemek és a korcsoportok közötti eltérő befizetési terhelés bukkint csak ki (az 1996-os adatok bázisán). Az átszámítási kísérlet igen érdekes adalékokkal szolgál a magyar társadalom gazdasági (és politikai) rendszerének torzulásaira, ami korábban a jövő terhére fogyasztást minősíti, ma pedig az előregedés és csökkenő születésszám miatt a fiatalok fokozódó terheit a kedvezményezett idősebb társadalom javára.¹¹

Az információgazdaság tárgya, a szellemi tőke tartalom nagyságrendjét jelzi az IT-szektor tőzsdéi veszteségeinek becslése, amennyiben a Nasdaq 2000-es mérlegének megvonása után az ún. technológiaérzékeny társaságok papírjai január 1-én 3.000 Md USD-ral értek kevesebbet, mint tavaly márciusban. Pl. a Yahoo részvénye 250 dollárról 27,9 dollárra, a cég kapitalizációja 139 Md-ról 15 Md USD-ra esett vissza. Az informatikai részvények európai piacán, a Neuer Markt-on 70% volt a veszteség. Az internetes buborék kidurranása - a túlzott rásegítő médiaorientálás mellett - a reklámbevételek elmaradása, ill. a bevételek és a profit elmaradása volt.¹² A magyar információgazdaság mérlegében érdekes a hanghordozópiac alakulása a Mahasz 2000-es adatai alapján: 6,9 M hanghordozót értékesítettek 9 Md HUF feletti értékben (ami 5% körüli csökkenést jelent), a kalózkidványok értékét 15%-ra becsülik. A termékszerkezet jelentősen változott,

⁹ cegvez'2000/11.sz.p.77-85./ifti

¹⁰ '2001,01.02./KSH-IT-szolgáltatás/ifti-

¹¹ tárki-ttt'2000/22.sz. p.48/ifti-

¹² mti/napí'2001,01.10.p.17,20./ifti-

amennyiben 1995-ben a kazetták aránya 72%, 1999-ben már csak 49%, a hazai előadók részesedése pedig 60%-ról 34,6%-ra esett vissza.¹³

Az e-kerrel kapcsolatos vállalkozásminősítő, regisztrációs, telephely-meghatározó és adózási állásfoglalás az OECD-től a mo-i viszonyok értékelésével kapcsolódik össze az IDC statisztikái alapján. Ezek szerint a mo-i e-ker az idén 80 M USD nagyságrendre emelkedhet (2000-ben 8 M USD értékű volt). A B2C kilátások sokkal rosszabbak, mint a B2B tranzakcióké, ill. a régióban viszonylag magas internethasználati adatok a Sulinetnek tudhatók be, s a lakossági vásárlási akciók igen alacsony aránya nem fog növekedni (amint az FvF felmérése is bizonyítja) az általános bizalmatlanság miatt.¹⁴

A gazdasági tájékoztatás, a nyilvántartás és adatelérés új eseménye az adósnylvántartó kibővülése a számlakövetelések információival. Vagyis a gazdasági tájékoztatás minősítő fóruma, a BAR az idén már a bankkártya- és a csekkbirtokosokat is nyilvántarthatja, a sorban álló vállalatok (30 napon túl 1 M HUF-nál nagyobb követelés) adataival. A magánadósok feketelistája a hpt módosítása nyomán a kártya- és csekktulajdonosok adataival egy új biztonsági (és bizalmi) információrendszer született, amely a gazdaság kifehérítését és átláthatóságát szolgálja.¹⁵

A társadalmi modellezésben a CIA és az amerikai nemzeti hírszerző tanács „Globális tendenciák 2015-re” című szakértői dokumentumának világképe az érdekes, amennyiben az IT ismert áldásainak felsorolása (és az USA töretlen fölénye, haszonélvezetének konstataciója) után az informatizáció hátrányait (a drótgalléros bűnözést) emeli ki. A társadalmiasítás menetében az iskolázottságot, a fejlett infrastruktúrát, a mindenoldalúan új szabályozást hangsúlyozza. Az államnak továbbra is fontos szerepet szánunk (bár a kormányok fokozatosan veszítenek az ellenőrzésből az információk, technológiák stb. felett). A CIA négy forgatókönyvet készített a trendek és tendenciák rendezésére (csak egy pozitív közülük): inkább a globalizáció pozitív hatásait (a), inkább a globalizáció negatív hatásait (b), a regionális verseny előnyeit (c), a regionális verseny hátrányait (d) hangsúlyozó változatokat.

A statisztika információtartalmát gazdagító tanulmány, a kormányzati szektor vegyes gazdaságban: a közkiadások elméletének kifejtése az egyik legtekintélyesebb tudóstól: közjavak, a hatékony kormányzat mint közjószág: közösségi döntések (forrásallokáció), állami termelési, kormányzati apparátusok, külső gazdasági hatások: közkiadási programok, egészségügyi, nyugdíjbiztosítás, szociális kiadások: az adóztatás és összefüggései.¹⁶ Megjelent a humán tőke magyar értelmezése, bőséges irodalommal, a kormányzati és a tudományos fogadási készség minősítésével a nemzetközi számviteli előírások felől. A humántőke mérés és minősítés megközelítései (szempontok és rendezőelvek): a humán erőforrás-auditálás kényszere, a magyar adottságok, lehetőségek és intézkedések tükrében (a számvetőséki nézetek és a tudományos élet szembenállása).¹⁷

Az internetes - pontosabban hálózati - gazdaság mérésének kísérlete folyik a GKI - Webigen - Sun Microsystems Mo. együttműködésben végzett kutatás alapján, amennyiben az eredményeket a „GKI-Webigen kereskedelmi intrnethasználati index” fogja tükrözni, aminek induló értéke -11,8 (ami rövid távú, enyhén pesszimista várakozásokat tükröz). A 2000 negyedik negyedben indult felmérésben a vállalatokat öt csoportba sorolták: az első csoport a kereskedelmi cégeké (amelyet az eltérő internethasználati szokások alapján a cégek és a hálózatok alcsoportokba tagoltak): az internetes kereskedelmi kommunikáció 68-75%-os.¹⁸ Miközben a (fentiek szerint) milliárdos forgalmat bonyolít már a hálózati gazdaság, az internetes forgalom mérése és minősítése szabad préda (ami legjellemzőbb állapota az állam nélküli magyar információjogi, adminisztratív, pénzügyi, adózási stb- szabályozási szemléletnek). A mérési módszerek (logfile-analízis, böngésző-regisztrálás, auditorokuki) közötti - megfontolt, tudatos -

¹³ mti/nszab'2001,01.08..p.17./ifti

¹⁴ mti/vg'2001,01.11.p.2,7./ifti

¹⁵ mti/napi'2001,01.09.p.3./ifti

¹⁶ Stiglitz, J.E.: A kormányzati szektor gazdaságtana. KJK-Kerszöv'2000,p.748/ifti-

¹⁷ Kovács Á.: Lévai, J.: A humán tőke auditálásának szükségessége... = pénzügyi szemle'2000/11-12.sz. p.975-985./ifti

¹⁸ mti/napi'2001,01.17.p.17-18./vg.p.7./mh.p.8./ifti

megbízhatatlansági kampány az auditorok közötti kenyérharc következménye a kicsiny magyar piacon. Elegendő lenne a Matesz (mint közhasznú társaság) és az általa használt IFABC-módszertan mellett állás foglalni a MeH, ill. a KSH részéről, és jogilag az alternatív piaci mérési érdekeket sem sértenék meg.¹⁹ A marketingkommunikációs szemlélet, módszertan, ágazat, piac stb. minősítése a hálózati gazdaságban a hirdetési piac eredményességének megítélésében, elrajzolásában jelenik meg, ezért itt a legtöbb gyakorlati probléma is. A „dotkom” szakértőjének értékelése a legismertebb weboldalak alapján a reklámcsíkok gazdaságtanáról, ill. az internetes reklámközönség megcélzásának, behatárolásának rejtjelmeivel a tisztázás szándékát jelzi a törvénytisztelő paici szereplők nevében.²⁰

A kockázati tőkével kapcsolatban 1999 végén radikális fordulatot jeleznek, amikor a hagyományos iparágak (privatizáció alatti és utáni) cégei helyett a kockázati tőke-piac a high-tech felé vette az irányt és 2000-ben a befektetések 75%-a már az internetes, média, telekom, IT-cégekbe irányult. Korábban nem jellemző módon az 1 M USD alatti tőkeigényű, induló vállalkozások is tőkéhez jutottak: 2000-ben a mo-on befektetett kockázati tőke értéke megkétszereződve 25 M USD értékű volt, ezzel egyidőben - s ez jellemző a magyar információgazdaság további lehetőségeinek meghatározásában - az alapok 25-35%-os hozamvárásai az országgkockázatnak megfelelően 40-50%-ra emelkedtek (!). Felmerül a kétség a külföldi tőkebefektetések szerepének megítélésében, hogy a magyar gazdaságnak dinamikát ígérő területek kockázati tőke-mérlegét tekintve az eddigi befektetések felét-kétharmadát már el is adták: a mo-i kockázati tőke-alapok jellege igen elgondolkodtató.²¹

A kultúra és művelődés feltérképezésének eseménye, a mo-i múzeumi intézményrendszer számai, szakmai mérlegének bemutatása (UNESCO-minősítés). A gazdálkodási statisztikák, az alkalmazotti létszámok, a műtárgyállomány mennyiségének közreadása, a tudományos tevékenységek statisztikája, a közművelődési tevékenységek (kiállítások, rendezvények) statisztikái, mind, újdonságszámba mennek.²²

A társadalmi modellezés, a mérés és minősítés tárgya a környezeti fenntarthatósági index (ESI) létrehozásának, amely egy adott országban a környezet általános állapotát, ill. a környezeti kihívásokra adott válaszok intézményi háttérét értékelő (1-100 tartományban) mutatószámot jelent. Mo. átlagpontszáma 61, amivel a 21. helyen áll a nemzetközi rangsorban. A részindexeknél aggasztó minősítéseket is kapott, amennyiben a „környezeti kitettség” (terhelés) 82, a „globális gondnokság” (a környezeti döntésekben részvétel) 67, a „környezeti rendszerek igénybevétele” (túlhasználat) 64, a „szociális és intézményi kapacitás” (a kihívásokra adott válaszok) 57, a „környezeti rendszerek állapota” (elszennyeződés) 50 pont értéket kapott. Vagyis a környezet állapota már nem jó, de még nem túl rossz. Minthogy a távlati érvényesülésünkben a természetes környezetünk domináns tényező, riasztó a kormányzati és társadalmi - egyformán - nemtörődőmség (információtudatosság, környezettudatosság).²³

A nagy nyilvántartó rendszerek soros eseménye Mo-on a kataszteri összeírás kiterjesztése az alapadattárak megújítása, az áttekinthetőség, az EU-harmonizáció és EU-követelmények szemmeltartásával. A szőlőkultúrával kapcsolatban három katasztert minősítenek, úgymint a termőhelyi katasztert (1980 óta van), a szőlőültetvényrendszeri katasztert (még nincs), az országos ültetvénykatasztert (készülőben van). Az EU statisztikai igénye egy hiteles, napra kész, azonnal megnyitható és mobilizálható adattár a területről, a kultúrákról, a termésről és az árakról. Amit egy olyan országban nehéz lesz teljesíteni, ahol a mezőgazdasági aktorok kétharmada évtizedek óta rejtőzködésre és a megkerülő mechanizmusok követésére rendezkedett be.²⁴

¹⁹ mti/napi'2001,01.17.p.17,20./mh,p.8./ifti-

²⁰ mti/napi'2001,01.17.p.17,19./mh,p.8./ifti-

²¹ mti/napi'2001,01.17.p.1,8./ifti-

²² Juhász,J.: A mo-i múzeumi intézmények működési adataiból, 1999. Kulturális Örökség Igazgatóság'2000, p.160/ifti-

²³ mti/vg'2001,01.31.p.1,10./ifti-

²⁴ mti/magyar mezőgazdaság'20014.sz. p.16-17./ifti-

2.1 Az információ- és statisztikatudatosság fokozott igénye

A statisztika információtartalmának gazdagításában fontos a tudományos képzés és kutatás hatásának felmérése a gazdasági fejlődésben, növekedésben. Két évtized távlatában, a szigorúan vett gazdasági növekedés körülményein túl, az életminőség javulásának is nagyobb szerep jut. Az itt hivatkozott munka az elméleti (teoretikus) háttér szerint az instrumentalista és az institucionalista perspektívák bemutatásával foglalkozik. Az instrumentalista nézet hipotézise, hogy a munkaerő tudományos-műszaki képzése, ill. a tudományos kutatási tevékenység alkotja a növekedés motorját (míg a többi tényező konstans marad). Az institucionalista nézet hipotézise szerint az erős (nemzeti) kutatási tevékenység rövid távú gazdasági növekedéssel, ill. a szélesebb körű (társadalmi) racionalizáció viszont rövid távú negatív hatásokkal jár.²⁵

A közgazdasági tartalom gazdagításában érdekes a gazdasági szabadság és a gazdasági teljesítmény viszonyának vizsgálata. A növekedés és a beruházási tevékenység erősödése jót tesz a szabadságnak, másrészt a gazdasági szabadság normatívája is kívánatos, harmadrészt azonban a gazdasági szabadság és a növekedés el is válhatnak egymástól. A gazdasági szabadság indexek (kormányzati moduláció, a pénz mint értéktár és csereeszköz védelme, szabad döntés a termelésről és a fogyasztásról, a jövedelem megtartásának szabadsága, szabadon cserélni a külföldiekkel stb.): a world survey of economic freedom (Freedom House) viszonylagossága: másrészt a gazdasági szabadság és a nemzetgazdasági érdek közötti viszonyok, hatások mérését célzó módszerek jelennek meg a hivatkozott tanulmányban.²⁶

A digitális gazdaság feltérképezésében esemény az európai dimenziók bemutatása, az IKT-kal kapcsolatos gazdasági területen, amelyet három tényezővel jellemeznek, úgymint a hálózati hatásokkal (1), amelyek a Metcalf-törvény szerint működnek, vagyis a hálózatok értéke a hozzáférők számának négyzetével növekedik: az üzleti ciklusok változásával (2), amennyiben az IKT-k révén a munkanélküliség és infláció közötti trade-off-ot előnyére befolyásolja: a hatékonyabb üzleti módszerekkel (3), amelyek társulnak az új technológiákhoz.²⁷

A termelékenységmutató mind (idő- és információtartalom) érzékenyebb statisztika lesz, amit aktuálisan az amerikai várakozások, ill. a mérési bizonytalanságokkal kapcsolatos viták mutatnak. Az elmúlt öt évben megváltoztatták a reál-GDP, a fogyasztói árindex, összességében az infláció követése és mérése módszertanát. A termelékenység mint az adott munkás egységnyi idő alatt, megfelelő jártasságával létrehozott különleges („hozzáadott”) érték arányhoz (amit rendszerint a termék eladási árából kivonva az elkészítéséhez szükséges anyagok árát alapon mérnek, csak hogy amikor a termék állandóan változik, s az előállításához szükséges anyagok, munka aránya is) kapcsolódó mérés alapjai megrendültek. Ezért a mérést állandóan hozzá kell igazítani az output összetételének változásaihoz, sőt, minden termelési fázisnak külön kell számítani a hozzáadott értékét, s a harmadik mozgó változó az IT hatásának megjelenése a termelékenységben.²⁸

A statisztikai mérés és minősítés változása időszerű. Jelentős, a gazdasági eredményeket befolyásoló folyamatok elismeréséről és a minősítésbe beemeléséről van szó, amennyiben a KSH a nemzetközi nomenklatúra (COICOP) szerint 12 új árucsoport (is) figyelembe véve állítja össze a fogyasztói árindexet. A lakossági érzékenységet jobban figyelembe vevő arányokban az élelmiszerek 20,5%, a lakásszolgáltatás és közműfogyasztás 20,4%, a közlekedés és szállítás 12,5%, valamint az életmódtényezők, a kultúra és szabadidő 10%-kal jelenik meg. Új elem, hogy mintha az információtudatosság is javulna a súlyarányok szempontjából (távközlés 3,9%). Az új mérés és minősítés mindjárt összevethető a külső minősítések változásával is, mint pl. a DB előrejelzésével, amely 6,5%-os inflációt vár az idén (a GDP 4,3% növekedése mellett).²⁹

²⁵ american sociological review'2000/6.sz.p.866-887./ifti.-

²⁶ kyklos'2000/4.sz. p.527-544./ifti-

²⁷ intereconomics'2001/1.sz.p.44-50./ifti-

²⁸ economist'2001/8208.sz.p.90./ifti

²⁹ mti/napj'2001,02.22.p.3./vg,p.3,10./ifti

A gazdasági viselkedés kutatásának kiemelkedő jelentőségét minősítik a GDP felhasználási oldalát 60-65%-ban kitevő lakossági fogyasztás és/vagy megtakarításra vonatkozó döntések motivációi alapján. Az MNB kutatói áttekintették a külföldi tapasztalatokat s a vonatkozó viselkedést a következő kategóriák szerint minősítik: az eltérő fogyasztási hajlandóságú rétegek és csoportok közötti jövedelem-újraelosztás magyarázata (1), a modernizáció és pénzügyi liberalizáció fogyasztási hajlandóságot erősítő hatásai a likviditási gondok enyhítésén keresztül (2), a strukturális változásokhoz kapcsolódó, jelentős permanens jövedelemnövekedési várakozások hatása a fogyasztásra (3), az árfolyamhoz kapcsolódó stabilitás hatása (4).³⁰

A mérés és minősítés eseménye a miskolci egyetemi műhely áttekintő tanulmánya, a rendszerváltozás előtti és utáni statisztikai felkészültségről a K+F, az innováció és a technológiai fejlődés mérésében. Kritikai helyzetjelentésről van szó, benne a felmérések hiányosságai: az OSAP-on kívüli felmérés, az ÁKM adattöbbletének jelentősége. A K+F az OSAP, ill. a GM adatgyűjtése alapján, a GM és a KSH adatgyűjtés, adatkészítés összehasonlítása (amelyek nem erősítik egymást).³¹

Az új médiában az auditálás hitelesége elleni folyamatos fellépés mellett (ami a Matesz kompetenciáit támadó Medián és AGB Hungary verseny következménye, s az állami közületi hitelesítési kompetencia működésképtelensége miatt van) a februári adatok szerint a forgalom jelentősen növekedik. A legolvasottabb az „origo” a hétköznapi 303 ezer, az „index” 160 ezer látogatóval: az origo „altavizsláját” 49 ezren látogatták: a „freemail” szolgáltatását naponta 137 ezren veszik igénybe. A történelem ismétli magát, főként ha a magánérdek besegít neki, vagyis a webaudit megfontoltan nem működik, nem lehet országos hivatalos adatokat nyerni az új média használatáról.³²

A mérés és minősítés jelentős eseménye, modell értékű a brit e-gazdaság programot megalapozó, segítő minősítés az Office of National Statistics (ONS) révén/által készített módszertan (2000 áprilisában) megbecsülni a létező e-ker és e-biznisz outputját. Indítottak egy survey-t 2000 októberben 400 vállalkozás felmérésével (közel 50% válaszolt): megfigyelték az információszoftárt elofizetői/megrendelői adatai alapján, ill. a cégen belüli internethasználati adatokat: az internetszoftárt szokásos felmérésében egy „üzleti kapcsolati indext” hoztak létre.³³

A mérés és minősítés eseménye ugyancsak az állami közületi információrendszerek aktuális botránya mo-on, hogy a SAPARD-programokhoz kapcsolódásban egy évünk kieshet a mérés és minősítés megoldatlanságai, a kapcsolódó akkreditációs folyamat lassúsága miatt. A tárcák, az ÁSZ (általában a minősítők és az előakkreditációs vizsgálódók), a kormány együttese nem működik zavartalanul, helyenként pedig nem állt rendelkezésre a belső forrás, hogy megnyithassák a programot, s ezért az egész adminisztrációt késleltették?³⁴

2.2 A hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer (KSH) gondjai

A 2001, januári időszakra jellemző legfőbb médiaesemények között a statisztika az előzetes külgazdasági adatok alakulásával (az általános és tartalmi indokolásában vitatott romlás) reprezentálja magát elsősorban, ismételten felvetődik, hogy nem megbízható a statisztika (független elemzők ezt egyértelműen állítják, a mérleg informativitásának alacsony színvonalával). A külkerszaldó és a fizetési mérleg áruegyenlege közötti különbség olyan nagy, hogy „a gazdaság árforgalmi teljesítménye gyakorlatilag megítélhetetlen”. A hiány növekedése már veszélyes, s a romlás összetevőinek tisztázása késik, az energiainport, az árfolyamveszteségek mellett egyre nyilvánvalóbb a technológiai aszimmetria miatti cserearányromlás erősödése. Lehet a KSH, az MNB felelősségét emlegetni, de ennél sokkal

³⁰ közg.sz.'2001/2.sz. p.93-113./ifti-

³¹ A K+F, az innováció és a technológiai fejlődés statisztikai rendszerének vizsgálata. OM'2000, p.96/ifti-

³² mti/napi'2001,03.14.p.18./ifti-

³³ Williams,M.: Measuring e-commerce - the ONS approaches. national statistics-economic trends'2001/568.sz. p.41-43./ifti-

³⁴ mti/vg'2001,03.27.p.3./ifti-

fontosabb lenne az állami információjognak a kötelező és hiteles adatszolgáltatásra vonatkozó kompetenciáit helyreállítani, mert az információjog leépülése már olyan mértékű, hogy az export-import adatok információtartalma szabadon manipulálható lett az adózási és tőkeviteli megfontolások miatt.³⁵

A 2001, februárra és márciusra jellemző legfőbb médiaeseményeinek alapja a magyar állam információs modelljének a népszámlálás kapcsán felvillanó általános információmenedzsment-válsága volt. A legfontosabb szakmai szempont a regisztereken alapuló népszámlálás felvetése volt,³⁶ amikor a nagy nyilvántartó rendszerek mindegyike ezer sebből vérzik, s a vonatkozó jogi és adminisztratív kérdéseket pedig szóba hozni sem lehet.

Az időszak eseményei között jelentkeztek a fogyasztói kosár átalakításával kapcsolatos észrevételek, ill. az ellentmondásos ipari növekedési adatok közreadása. Hasonló jellegű probléma az ingatlanár-nyilvántartások mo-i működésének anomáliáira utaló bírálat, hogy „mo-on egyelőre nem létezik” a valós ingatlan-adásvételek valós árait tartalmazó adatbázis, egyébként éppen annak a körnek (érdekeltségeknek) befolyása miatt van, amelyik felől a szóban forgó bírálat érkezett.³⁷ A közlemény hitelességét illetően annyit érdemes megjegyezni, hogy a „nyilvántartási árakat” rögzítő Lajtán-túli katalógusok, ill. a napi piaci árakat közlő állami közületi és magán adatbázisok működése valóban szabályozott és korrekt, miközben mo-on mindent elkövetnek a magánérdekeltségek ilyen regisztrációs kötelezettségek ne legyenek.

Jellemző médiaesemény volt a népességszám alakulása, a családpolitika és a népességnövekedést segítő „politikai akarat” firtatása, amivel kapcsolatos vitákba - sajnos - sikerül bevonni a KSH egyes munkatársait.³⁸ A média negatív orientálású közleményekkel követte az ISM-NII ifjúsági szociológiai felmérést, számtalan pontatlan hivatkozással, közvetve a KSH munkáját is minősítve.³⁹ A KSH közvetve érintetté vált a CyberScope (Marketing Centrum) felmérésben, amelyik „internetes népszámlálásként” híresült el a médiában, számos tekintetben megsértve a statisztikai hitelességi kritériumokat. Közvetve a KSH, direkt módon a kormány, az információs miniszter hivatala volt a címzett, az információstatisztikai hiányok miatti elmarasztalásoknál.

A jegybank országos információközponti szerepét gyakorolva újabb eseményt generált, amikor szembeállította a „hivatalos statisztika” (ILO módszertan) alapján jelzett 6 % körüli munkanélküliséget az „effektív munkanélküliségi ráta” (MNB módszertan) 3,5% körüli mutatójával. (Ami abból a felismerésből táplálkozik, hogy a jelenlegi munkanélküli-állomány képzettségi, demográfiai jellemzői és mobilitásának alacsony foka miatt már nem lehet a hatékony munkaerő-kínálat része). A munkaképes korú népességszámból következő tényleges munkanélküliség aránya (9-11%) nagyon messze került a mért és minősített arányoktól, eddig is nyilvánvaló volt, hogy nagyobb része feltételezhetően már soha sem jut munkához (4-5%), most viszont az ILO és a MNB módszertanok közötti különbség jelzi, hogy további 3%-nyi munkaerő alkalmatlan az új igények szempontjából!⁴⁰

A 2001, márciusi időszakra jellemző médiaesemény volt a foglalkoztatási (munkanélküliségi és munkaerőkeresleti) adatok eltérő kommunikációja, a munkaügyi statisztika (a foglalkoztatási és a munkanélküli létszámok) vitatása.⁴¹ Folytatódik vagy lezáródik a KSH és az MNB közötti tájékoztatási konfrontálódás? - ez a kérdés a jegybank átszervezése, a tájékoztatási események áttervezése kapcsán. Hiányzik a hiteles befektetési statisztika, veti fel a gazdasági szféra (ti. a kockázati tőke kezelő) képviselője, de éppen a gazdasági aktorok a leginkább ludasak abban, hogy nincsenek adatok.⁴² Az „inflációs inercia” körüli, kellően nem dokumentált vita

³⁵ mti/vg'2001,01.12.p.3./ifti

³⁶ MN'2001,03.06.

³⁷ mvg'2001,03.10.

³⁸ info rádió'2001,03.12.

³⁹ vg'2001,03.13.

⁴⁰ mti/napi'2001,03.30.p.3./ifti-

⁴¹ É-Mo.'2001,03.21.

⁴² mh'2001,03.30,

kapcsán elmarasztalták a KSH-t a módszertani változtatásai miatti bizonytalanság gerjesztésével.⁴³

2.2.1 A népszámlálás mint makrokommunikációs esemény

A mérés és minősítés kritikus helyzete minősül a népszámlálás körüli sajtópolémia kapcsán, amelyekben az a legfőbb jellegzetesség, hogy miközben a bevezető tájékoztatás gyenge (a média statisztikai műveletlensége, érdektelensége miatt teljes egészében hiányzik annak kifejtése, hogy miért is kell a népszámlálás minden egyes állampolgárra kiterjedő adatfelvétele az állam és társadalom működtetéséhez), aközben a megfontoltan képviselt álnaív közületi, vagy médiahozzáállás azonnal lelepleződik, amikor a politikai vagy gazdasági eredőjű orientálás értelmét látja az adatgyűjtéssel foglalkozni. Ilyen példa, amikor az egyházakkal (elsősorban a katolikummal) szembeni, vagy amikor a kormánnyal szembeni fellépéshez használják a népszámlálást mint apropót, ilyen példa, amikor a tájékoztatást mint manipulációt minősítik a statisztika számaival érvelve.⁴⁴

A bevezető tájékoztatás mindjárt az elején néhány jellemzően konfliktusos kérdést vet fel, amikor hivatkozik a „mindenkit összeírásra” (aki mo-on él, vagy bejelentett lakcímmel rendelkezik), ugyanis mindegyik említett minőség joghibás (vagy adminisztratív gondokba ütközik), amennyiben a mo-on élők számának nyilvántartása, ill. a lakásbejelentés-nyilvántartás eltörlése miatt a lakcím szerinti nyilvántartás nem hiteles. A médiakommentárokat talán a politikai demagógiát és a kulturális szegregációs törekvéseket érvényesíteni akaró Hit Gyülekezete felhívás képviselheti, amely szerint a „lelkiismereti meggyőződésre vonatkozó kérdésre” vonatkozó felmérést a törvény erejével fellépő állam nem végezhet. Különösen elgondolkodtatóak azok a lakossági reakciók, amelyekkel kapcsolatban elsöre elmondható, hogy talán a lakosság 1%-ának van valamilyen „problémája” az összeírással kapcsolatban. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy milyen típusú bizalmatlanságok nyilvánulnak meg....

A népszámlálás mint konjunkturális téma a politikai orientálásnak is homlokterébe került. Jellemző a jogász és a történész álláspontja az állammal és közszolgálattal kapcsolatos kódolt kulturális pesszimizmus, harcos ateizmus, katolikumellenesség nevében, a fejlett államok működtetésében normális és megszokott népszámlálással szembeni szélhajtás. A „sztkorona” vagy a „sztistvánosaink” kifejezések használata a nemzeti emblematika és szimbólumrendszer elleni megfontolt fellépés, másutt a „köz-ség” elleni merénylet (lásd az amerikai alkotmány, zászló stb. elleni fellépések pereit).⁴⁵

Jellemző médiaesemények a nemzetközi gyakorlatban szokatlan irracionális, helyenként elképesztően dilettáns, politikailag öngyilkos - megnyilvánulások, mint pl. amikor a cigánység egyik érdekképviseleti szervezete felszólítja a cigányokat, hogy „titkolják el” nemzetiségüket. Amikor társadalmi kiscsoportok, értelmiségi körök, szubkultúrák eltúlzott félelmeinek, ill. nyíltan ellenséges megnyilvánulásainak adnak teret a központi adatgyűjtésekkel szemben, de ezek jellemzően nem a KSH, hanem az állam vagy az aktuális kormány elleni fellépések. A társadalom laikus tömegei láthatóan nem mutatnak affinitást az ilyen fellépések iránt, nincsenek preconcepcióik az összeírásokkal kapcsolatban. A kiemelkedően elfogult, szubkultúrákban honos értelmiségi megnyilvánulásokat az „írói munkásság” keretei között kell értékelni. A Márton László vagy a Kozma György féle megnyilvánulások hallatlan statisztikai műveletlensége (az állam, a kormány, a társadalom működésével kapcsolatos naív és álnaív beállítódások), másfelől a média szereptévesztése járt szembetűnő példákkal az irracionális viselkedés motiválásában, mint a Sláger Rádió és a bulvárlapok jellemző megnyilvánulásai, amikor a közszolgálati szerep gyakorlásába vittek be kizárólag a szórakoztató műsorokban elfogadható kommentálást. Erről szól az infotainment típusú kereskedelmi hírszolgáltatás mint a hiteles állami, közületi, közszolgálati tájékoztatási szerepek elbirtoklása. Mindent összevéve, ismét csak megerősíthetjük, hogy - a

⁴³ vg'2001,04.02.

⁴⁴ mti/mh'2001,01.04.p.7./ifti-0

⁴⁵ mti/nszab'2001,01.22..p.10./ifti-

nevezett szubkultúráktól eltekintve - egyes társadalmi csoportok statisztikatudatossága rosszul vizsgálódik, ami a bevezető tájékoztatás, a statisztika oktatásának hiányosságaira mutat rá.

A szakemberek részéről egyre erősebbé váló gyanú viszont, hogy pl. a szóban fogó értelmiség statisztikai műveltsége rendkívülien hiányos, érezhetően nincs teljes áttekintésük (rendszerismeretük) az állam, a nagyrendszerek működtetésének statisztikai adatigényéről. Ez különösen zavaró olyan társadalomtudományi (jellemzően szociológiai) értelmiségieknek a központi adatgyűjtések elleni (ellenséges, ironizáló stb.) fellépéseiben, akik egyébként feltűnően sokszor marasztalják el a statisztikai szolgálatot a kutatásaikhoz szükséges (anoním, de reprezentatív) adatminták hiányáért.

Egyébként a tapasztalatok szerint a lakosság 1%-át sem éri el az „információérzékenységnek” az a foka, amelyik az adatainak leltetéséért aktívan fellépne. A telefoncímek, -számok, a hirdetési cégek lakcímre és névre szóló terítése ellen fellépők 1.500-5.000 főt számlálnak tíz év távlatában, tehát a médiában tapasztalható „hisztérikus adatérzékenység” korántsem társadalmi jelenség.

Mindent összevéve, a KSH bevezető tájékoztatása változatlanul nem bizonyult elég hatékonynak, de ennek okai között nem a hivatal tájékoztatási tevékenységét kell elmarasztalni elsősorban. A népszámlálás előtti utolsó hetek reklámtevékenysége hatékonynak és hatásosnak tekinthető, különösen jó volt a vezető szlogen („mindenki számít”), amely a reklámtervező részéről telitalálat volt.

A média hozzáállását jellemzi, hogy a bulvár, a hírszemét, az infotainment jellegű médiaesemények a szubkultúra típusú humoros szórakoztatás címén,⁴⁶ de nem szórakoztató szövegösszefüggésekben teljes valótlanságokat adtak közre, amit csak azért kell méltatni, mert főidőben és bizonyos társadalmi rétegek-csoportok kizárólagos tájékozódási forrásaként nyilvánulnak meg. Az ilyen médiaprezentációkban egy rendkívül önérzetes újságíró (NÁ) „ezmegaz” vagy „tücsök-bogár” típusú megnyilatkozása a Kondor-antinómia jelenséget (hogy ti. miközben az adatérzékenységünk egyre nő, egyre több adatot kell megadni magunkról) találja fel. Hasonló esemény, amikor az ATV forgatócsoport számlálóbiztos játszva (!) beugratja az egyik adatalányt (ezt nevezik konzumidiotizmusnak)!

A legnyilvánvalóbb és leginkább aggasztó gondok a tájékozatlanság kiterjesztésével vannak, hogy ti. nem derül ki, miért kell, mi szükség van a népszámlálásra, s ebből kiindulva a mediátorok mint műsorvezetők ráerősítenek az irracionális beidegződésekre.⁴⁷ A médiatársadalom beállítódása (mint „számfrász”) külön téma lehetne, amiben az alapvető tudatlanság mellett a szélsőségesen liberális információjog, ill. bizonyos művészmagatartások elképesztő megnyilvánulásaira találunk. Ilyen pl. amikor már nincs milyen aggályt előkapni, akkor a nyomtatványok sorszámozásának hiányát vetik fel mint „közigazgatási (in)korrektséget”.⁴⁸

Minderre az Info Rádió és a Magyar Hírlap tette fel a koronát, amikor bejelentették, hogy „bpest egyes kerületeiben a képzőbiztosok negyede visszadta a megbízást”,⁴⁹ vagy amikor a Sláger Rádió az adatszolgáltatás tudatos meghamisítására szólított fel.⁵⁰

2.2.2. A népszámlálás mint a rejtőzködő társadalom leleplezése

A médiaorientált statisztikaellenesség mint az irracionális társadalmi viselkedés konjunktúrája nem csillapodott, pedig a népszámlálás menetében minden korábbi negatív várakozás megdőlt. Kevesek (érdekcsoportok, mikrokultúrák stb.) ösztönzésére gerjesztett „adatérzékenységi” ötletrohamok kapnak csak utánpótlást, aktuálisan a rejtőzködni akaró/szerető munkaadói és munkavállalói érdekből „aggódnak” a munkahelyre vonatkozó népszámlálási adatok megsemmisítése miatt. Az APEH mai pozíciójában a foglalkoztatás és a munkahely adatainak

⁴⁶ blikk'2001,02.06.//ATV'2001,02.08.8.00

⁴⁷ pannon rádió'2001,02.16.9.40

⁴⁸ pannon rádió'2001,02.16.

⁴⁹ Info Rádió'2001,02.06.6.20//02.07.5.50

⁵⁰ blikk'2001,02.07.

bázisai) elvben már átjárhatók, tehát nem a népszámlálás a „fenyegetés”, ugyanakkor a KSH igazolhatja a vállalati/vállalkozási regisztráció megbízhatóságát.⁵¹ A népszámlálás mellékkörülménye volt egy képviselői felszólalás is a parlamentben, a lakcímmegjelölés „dilemma voltáról”, amiben nem a nyilvánvaló politikai polemizálás volt a problematikus, hanem a kormány részéről adott válasz (BogárL.) kellően össze nem fogott, szakmailag hézagos érvelése, amely nem tette világossá, hogy itt nem a KSH-ról van szó, hanem az adatvédelmi és a statisztikai törvény együttes értelmezésének hiányáról. Végső soron tehát arról, hogy a statisztikai törvény a legszélesebb politikai (társadalmi stb.) konszenzus alapján legitimált törvény, s az adatvédelmi törvény is csak vele együttesen értelmezhető, érvényesíthető. A politikai-érdekképviseleti konjunkturális megszólalások sorába számítható továbbá az újságíró szocialista képviselő laikus megnyilvánulása is, amit egyes hírforrások már mint az MSZP népszámlálást kifogásoló fellépését adták közre, cáfolat nélkül. A MIÉP emlékeztető fellépése is egy másként laikus álláspont mentén történt, amelyik nem érti az anonim adattárak lényegét, értékét.⁵²

Feltétlenül méltatni kell a lakcím rögzítése (ill. törlése) kapcsán felmerült polémiait mint nem szakmai (pontosabban szakmailag nem indokolt vitát), amennyiben a lakcímmegjelölés elmaradása miatt nem kérdőjelezhető meg az adatfelvétel integritása, a hibaszázalék szerinti eltérés is a tűrésküszöb alatt marad, ugyanakkor a törlés is éppolyan felesleges (álliberális) cselekménynek tekinthető, a vonatkozó bizalmatlanság irracionális nyilvánvaló.

Az irracionális reakciók csoportjába egy újabb mikroközösség reakcióit sorolhatjuk, amit a marketing centrum internetes közvélemény-kutatása reprezentált, miszerint 22% nem őszintén válaszolt a népszámlálás kérdéseire (19% a nemzetiség, 29% a vallásról nem nyilatkozik, 50% a „zsebéről” nem!).⁵³

Jellemző (értelmiségi) megnyilvánulás az anonimitás vitatása,⁵⁴ persze, negatív prekonceptiók mentén, amikor a válaszadást megtagadót bírsággal kell sújtani, s akkor meg kell ismerni a nevét?! Jellemző (értelmiségi) reakció - nyilván az információ- és/vagy adatérzékenység címen-, amelyik vitatja a népszámlálás magas költségeit, amikor a különféle címtárak, regisztrációs adattárainkból, úgymond, hivatalból elvégezhetnék a népesség zaklatása nélküli, kis költségvetésű népszámlálást.⁵⁵ (Ugyanez a felszólaló képes felszólalni az adattárak összekapcsolásának ellenzésénél is!)

Külön kategóriába kívánkozik az államigazgatási tisztviselők tudatlansága, valamilyen célzattal megvezettetése nyomán alkotott és közzétett véleménye, amikor pl. egy önkormányzati vezető állítja, hogy más fontos területektől „kellett pénzt elvonnia a népszámlálás eredményessége érdekében”.⁵⁶

A népszámlálás mellékes körülménye és utóéletként a magyar társadalom sajátos problémái kerültek felszínre, így szabályos vallásháború dúlt a népszámlálás kapcsán, amit a magyar szekularizáció szinte „vallásos” dühe jelenített meg a magyar klérussal s a gyakorló katolikusokkal szemben.⁵⁷ A történet mindent összevéve azonban a készséges és barátságos lakosságról szól, s az extremitások aránya elhanyagolható volt.

ifti.hu

⁵¹ mti/mh'2001,02.12.p.3./ifti

⁵² MR/Kossuth '2001,02.05.16.00/metro'2001,02.06./MTV1-Ma reggel'2001,02.05.8.18

⁵³ MR/MTV/MTV/nszab'2001,02.13.p.5./ifti-

⁵⁴ vasárnapi hírek'2001,02.18.

⁵⁵ mh'2001,02.19.

⁵⁶ info rádió'2001,02.15.7.15

⁵⁷ nszab'2001,02.27.